

GUSTAF MANNERHEIM VALTIONHOITAJANA

Kristina Ranki 14.XII. 2018

Arvoisa rouva puhemies, hyvät kutsuvieraat, mina damer och herrar!

Mannerheim kävi eduskunnassa ensimmäisen kerran sisarensa houkuttelemana 8. tammikuuta 1918, jolloin Svinhufvudin esiintyminen, ulkovaltojen tunnustamisesta tiedottaminen, teki juuri Suomeen saapuneeseen kenraaliin vaikutuksen.

Valtioneuvoston järjestämän muistovuoden 1918 päätösseminaarissa kymmenen päivää sitten kuultiin hyviä ja ajatuksia herättäviä puheenvuoroja siitä, kuinka Suomessa onnistuttiin vaikean sisällissodan jälkeen luomaan yhteiskunta, jossa demokratia voitti ja kansakunnan eri kerrokset toimivat yhdessä. Parituntiseen ohjelmaan mahtui ymmärrystä niin valkoista kuin punaistakin osapuolta kohtaan, mutta yhtä nimeä ei kuultu kertaakaan. **Mannerheim** ei loppuvuoden 1918 ja alkuvuoden 1919 yhteydessä tullut kertaakaan mainituksi, ei hyvässä eikä pahassa. Tätä pientä puutetta koetan osaltani täydentää – muistaen luonnollisesti sen tosiasian, ettemme voi eikä meidän tulekaan ratkaista ikiaikaista historiallista ongelmaa siitä, mikä merkitys historiassa on yhteiskunnan rakenteilla tai kuten tänään, tärkeillä yksilöillä.

Joulukuun 12. päivänä 1918 kenraali Gustaf Mannerheim nimitettiin itsenäisen Suomen toiseksi valtionhoitajaksi. Tätä virkakautta aion tarkastella sekä sellaisena, kun se historiantutkijalle näyttäytyy että – oman tehtäväni johdosta tuttuun tapaan - valtionhoitajan itsensä näkökulmasta.

Sitä ennen muutama sana tämän päivän toisesta järjestäjätahosta, Mannerheim-säätiöstä. Mannerheimin nimeen perustettujen yhteisöjen luvatussa maassa Mannerheim-säätiön, joka edustaa Gustaf Mannerheimin omaa viimeistä tahtoa ja jonka hän itse perusti vuonna 1945, tarkoituksena on edelleen ”tukea lupaavien nuorten, etupäässä upseerien oleskelua ja opintoja ulkomailla”. Suomen kaikkien aikojen korkein naisupseeri, everstiluutnantti Inka Niskanen, vastavalittu Karjalan lennoston hävittäjälentolaivueen komentaja, on hänkin entinen Mannerheim-stipendiaatti, joka on opiskellut kunniakkaassa Ranskan sotakorkeakoulussa. Marsalkka Mannerheimin toiveiden mukaisesti Säätiön hallitus koostuu puolustusvoimien ja Ritarihuoneen, mutta myös Suomen elinkeinoelämän, teollisuuden ja yliopiston korkeista edustajista. Sen sijaan Mannerheim ei itse aavistanut, että hänen yksityinen kotinsa museoimiseen tultiin päätymään jo muutaman kuukauden kuluttua hänen kuolemansa jälkeen marraskuussa 1951.

Mannerheim-museo pyrkii tänä päivänä olemaan moderni muistiorganisaatio, jossa samanaikaisesti sekä kunnioittaen vaalitaan Gustaf Mannerheimin muistoa että tutkitaan historiaa ennakkoluulottomasti huomioiden niin poliittisen historian esiin nostamat näkökohdat kuin humanistisen henkilöhistorian psykologiset oivalluksetkin. Klassisesta suurmieskultista ja hämärän sankarillisesta profilista on otettu askel avoimempaan kuuluisan henkilön, hänen saavutustensa ja inhimillisten ulottuvuuksiensa fokusointiin. Karl Fazerin

valkoiselle kenraalille vuokraamassa talossa esitetään tulevana vuonna -19 tarina valtionhoitajasta kotimaisena ja kansainvälisenä toimijana, subjektina ja objektina edelleen liian tuntemattomassa, mutta erittäin tärkeässä vaiheessa Suomen historiaa.

*

Mannerheim sai itsekin tiedon valinnastaan uuteen tehtävään sähköllä 12. joulukuuta ollessaan Englannissa epävirallisena Suomen puolestapuhujana. Valtionhoitajanvaihdoksesta – ”vartiovaihdosta” - oli sovittu jo kuukautta aiemmin. Valinta uudeksi valtionhoitajaksi oli suuri symbolinen voitto Mannerheimille, joka vain muutamia kuukausia oli joutunut jättämään maansa heti valkoisten voiton jälkeen. Kuten Matti Klinge on huomauttanut, koko Mannerheimin elämä olikin *sarja revansseja*.

Pieni uutinen *Helsingin Sanomissa* Kenraali Mannerheimin valinnasta oli varsin teknisluontoinen; tehtävästä ilmoitettiin futuurissa ja kenraali ilmoitti lehden välityksellä saapuvansa maahan ”tämän kuun lopulla”.

Ett telegram av den finska regeringen till Mannerheim sändes för att be honom ta över befattningen som tillfällig riksföreståndare, regent. Enligt Henrik Meinander var Mannerheim förberedd på frågan och åtog sig uppdraget genast, inte enbart för att vända kursen mot ett mer västsinnat Finland, utan också för att bättre kunna fortsätta kampen mot bolsjevismen. För att västmakterna skulle erkänna Finlands självständighet, krävdes att landet tydligt tog avstånd från den tyskvänliga politiken, utvisade de tyska trupperna och avstod från den tyska monarken. En ny västsinnad regering och en ny lantdag måste väljas.

Som sin första uppgift åstadkom Mannerheim att Finland kunde återinföra importen av spannmål från Västeuropa – och symboliskt nog anlände den första lasten till Finland så gott som samtidigt som den nya regenten den 22 december 1918.

Vaikean vuoden 1918 lopulla Turun satamassa 22. joulukuuta Mannerheimia oli vastassa kunniakomppania soittokuntineen ja suuri yleisö. Muistelmissaan hän tahtoi muistaa Svinhufvudinkin olevan paikalla. Seuraavana päivänä matka vei Suomen pääkaupunkiin. Helsingin rautatieasemalla hänet vastaanotti hurraava ihmismeri, ja Suomen kansalle tehty julistus julkaistiin lehdissä. Entisen kenraalikuvernöörin residenssiin asettauduttuaan hän julisti uudet eduskuntavaalit pidettäväksi, ja piti yöjunassa kirjoitetun puheen hallitukselle:

” [...] toivon, että koko kansa yhtyy hallituksensa ympärille, kun tämä rehellisesti pyrkii tekemään oikeutta kaikille kansanluokille ja, mikäli mahdollista, poistamaan vääryydet, missä niitä on olemassa.”

*

Sekä suomalaisessa että kansainvälisessä lehdistössä noteerattiin tuleva valtionpäämies ahkerasti. Sveitsiläisestä lehdestä *Journal de Genèvekin* voi lukea, että äänet valtiopäivien äänestyksessä eivät ylivoimaisesti olleet olleet Mannerheimin kannalla. (73 puolesta ja 27 vastaan) Pilalehti *Kerberos* vihjailee moninaisia asioita otsikolla ”Helsingforsflickors nyårsdrömmar eller Mannerheim illa ute.” Maineikkaan valkoisen kenraalin paluu herätti luonnollisesti erilaisia odotuksia ja pelkoja. Perheessä pelättiin sisäpolitiikan epävakaita aikoja: ”Få nu se hvad Gustaf skall kunna göra här. Jag är glad åt att han anser sin plikt fordra,

att han kommer och gör hvad han kan”, kirjoitti sisar Sophie. Gustaf Mannerheimia selvästi ajoi sekä velvollisuuden tunne että kunnianhimo.

Uusi valtionhoitaja ymmärsi, että hänen kautensa tulisi olemaan lyhyt ja tarttui siksi toimeliaasti tehtäviinsä. Hänen intonsa oli mahdollisesti jo osa vaalikampanjaa perustuslain vahvistamisen jälkeen pidettävää presidentinvaalia silmällä pitäen. Tehtäviä Svinhufvudin perintönä oli kaksi – ulkopoliittisen kurssin muuttaminen ja sisäpoliittisen tilanteen stabilisoiminen. Kotimaan kehittämisen – uuden suomalaisen upseeripolven koulutuksen järjestämisen ja suojeluskuntajärjestön uudelleenorganisoinnin – rinnalla Mannerheim jatkoi vastavallankumouksellisia suunnitelmiaan Venäjällä.

Poliittinen ohjelmanjulistus, jonka hän antoi Havasin uutistoimistolle, kuului seuraavasti: ”Politiikkani ensisijainen päämäärä on ylläpitää hyviä suhteita länsivaltoihin, työskennellä sen puolesta, että kaikki vallat tunnustavat Suomen täyden itsenäisyyden, kerätä kaikki lainkuuliaiset kansalaiset isänmaan yhteisen hyväksi, yhdistää kaikki puolueet ja uuden parlamentin avulla vahvistaa lopullinen valtiomuoto.” Pohjoismaisen suuntauksen artikuloimisen lisäksi hän ilmoitti haluavansa omistaa hyvät suhteet *todelliseen Venäjään*, joka tulisi ”nousemaan nykyisestä kaaoksestaan”.

Konkreettisesti tammikuu 1919 Suomessa alkoi matkoilla Vaasaan, Ouluun, Tampereelle ja Hämeenlinnaan, ja myös muilla konkreettisilla edustustehtävillä - mieluisalla työlliställä oli muun muassa Suomen Talvikisojen suojelu ja Suomalaisen Oopperan avajaiset. Kiehtova tutkimuksen aihe olisi laajasti perehtyä Gustaf Mannerheimin kulttuuriseen käsitykseen Suomesta itsenäisyydemme alkuaikoina.

*

Suomen orientaatio liittoutuneiden suuntaan, oli agendalla heti maakuntakierroksen jälkeen. Jo kotimatalla Lontoosta Suomeen Mannerheim vieraili lukuisten eurooppalaisten lähettiläiden luona Tukholmassa, ja hänen ansiokseen katsottiin se, että hän kaikista parhaiten oli orientoitunut suurvaltapolitiikkaan. Maan uusi johto vakuuttikin ulkovallat. Ranska palautti diplomaattisuhteet Suomen kanssa alkuvuodesta, Iso-Britannia tunnusti Suomen 6. toukokuuta ja Yhdysvallat 7. toukokuuta.

Suomen ensimmäinen virallinen vierailu helmikuussa 1919 suuntautui kuitenkin Ruotsiin – kuningas Kustaa V:n kutsusta. Tämä oli symbolisesti tärkeä tapaus, joka kohotti Suomen asemaa pohjoismaisena yhteiskuntana. Tukholman jälkeen Mannerheim suuntasi Tanskaan tapaamaan kuningasta, Kristiania jäi väliin.

Ruotsin vierailun aikana oli tarkoitus vaihtaa laajasti kunniamerkkejä. Suomelle vaihto oli lajissaan ensimmäinen. Suomella ei ollut kunniamerkkijärjestelmää, ja se oli pikaisesti luotava. Kun edellisvuonna perustettua Suomen Vapaudenristiä päätettiin sodan päätyttyä olla jakamatta, perusti Mannerheim, joka hyvin käsitti palkitsemisen merkityksen, sen sijaan Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan 28.1.1919. Ritarikunnan nyt siis viettäessä 100-vuotisjuhlaansa, on syytä muistaa Mannerheimin vaikutus suomalaisen kunniamerkkijärjestelmän syntyyn – ruotsalaisen ja venäläisen esikuvan mukaan.

*

Vuoden -18 valtiopäivien päättäjäisiä vietettiin presidentinlinnassa helmikuun viimeisenä päivänä, tässä kuvassa. Mannerheim kiinnitti jälleen huomiota siihen, että isänmaan onni vaati tietoisuutta velvollisuudesta yhteiskunnan kovempiosaisia kohtaan, minkä tuli ohjata lainsäädäntötyötä. Uusien valtiopäivien avajaisissa 4.4. hän korosti Suomen hyviä välejä lännen valtoihin ja varoitti ryhtymästä hallitusmuotokokeiluihin, jotka vaarantaisivat hallituksen arvovallan ja voiman.

*

Maaliskuun alun eduskuntavaalin jälkeen välit Mannerheimin ja poliittisen kentän välillä huononivat. Menyyssä oli paitsi sosialidemokraattien luonnollinen epäluulo aatelismiestä kohtaan myös maalaisliittolaisten kasvavaa vastustusta. Tieto salaisesta yhteydenpidosta venäläisiin vastavallankumouksellisiin ja heikko suomen kielen taito herättivät monissa suomalaisissa epäilyksen siitä, että Mannerheim olisi valmis vaarantamaan itsenäisyyden palauttaakseen vanhan vallan Venäjällä. Kolmekymmentä vuotta yhdessä Euroopan suurimmassa armeijassa palvelleen upseerin *geopoliittinen makroperspektiivi* - Suomen aseman näkeminen osana suurempaa eurooppalaista kontekstia - muodostui sekä Mannerheimin vahvuudeksi näin vuosina, että hänen heikkoudekseen. Kansalliset prioriteetit ja parlamentaariset traditiot eivät samalla lailla olleet osa kenraalin maailmankuvaa.

Tutkimatta on myös adjutantti Axel Gallén-Kallelan vaikutus valtionhoitajan Suomi-kuvaan – tämä näyttäisi ainakin viihtyneen hyvin taiteilijoiden seurassa. Yhdistävä tekijä oli kokemus elämästä maan rajojen ulkopuolella ja ymmärrys siitä, että valtiollisen identiteetin rakentamisessa oli vielä paljon tehtävää: karelianismia, frankofiliaa ja dekoratiivisia valtiollisia symboleja.

*

Itse kansa sai kuitenkin puolen vuoden ajan nähdä maata ahkerasti kiertävän valtionhoitajan, joka esiintyi julkisissa tilaisuuksissa, avasi rakennuksia, tapasi paikallisia päätöksentekijöitä ja keskusteli kansalaisten kanssa sen omalla kielellä. Kuvassa kunniaportti Porin kaupungissa huhtikuussa 1919 - jolloin Mannerheim liittoutuneiden diplomaatit mukanaan pakeni Helsingissä pidettäviä saksalaisvapautuksen muistoa - ja aikalaismediaa lainaten ”Eteläesplanadin keltainen linna, valtionhoitajan palatsi”, jonka edustalla kevään uudet ylioppilaat tervehtivät valtionhoitajaa.

Yliopiston piirissä valkoinen kenraali sai osakseen arvostusta – aiempi germanofiilinen linja vaihtui jo varhain tietynlaiseen Mannerheimin palvontaan. Toukokuussa kulminoitui tämä pitkä suhde Mannerheimin ja yliopiston välillä, joka edelleen on monella tapaa vahva.

Hallitus oli 3 päivää aiemmin jättänyt eduskunnalle esityksen Suomen tasavaltaisesta hallitusmuodosta, kun valtionhoitajalla oli Vapaussodan voitonparaatin 1-vuotisjuhlapäivä vietettävänä. Muistojuhlan hurraahuutojen alla hän ymmärsi, ettei koko kansa ollut läsnä.

Valtionhoitajana hän oli päättänyt pitää kiinni humanitäärisestä politiikasta ja toi julkisissa puheissaan toistuvasti esiin liennytyksajatusta. Jo tammikuussa 1919 Tampereella hän toivoi, että ”suurilla sisäisillä uudistuksilla” parannettaisiin veljessodan haavat, että jokainen tunsisi itsensä vapaaksi kansalaiseksi. Hämeenlinnassa hän iloitsi, että sosialistit ottivat osaa vastaanottoon. Juhlapuheiden vastapainoksi annettiin - Mannerheimin mielestä *vasta* - huhtikuun ensimmäisenä asetus valtiorikosoikeuksien toiminnan lopettamisesta ja kesäkuun 19:nä laajennettu armahdus, jolloin vapautettiin kaksitoista kansanedustajaa ja 2 000 muuta vankia.

*

Keisarillinen Aleksanterin Yliopisto vaihtoi nimensä Helsingin yliopistiksi. Itsenäisen Suomen ensimmäinen tohtori- ja maisteripromootio pidettiin perinteitä noudattaen mutta uudessa tilanteessa. Filosofinen tiedekunta katsoi tehtäväkseen osoittaa kunnioitusta valtionhoitaja Mannerheimille ja entiselle valtionhoitajalle P.E. Svinhufvudille ja myönsi heille filosofian kunniatohtorin arvot. Mannerheim sai tunnustuksen niin tieteellisistä kuin yhteiskunnallisista ansioistaan.

Lisäkunniaa toi Gustaf Mannerheimille hänen tyttärensä Sophy Mannerheimin valinta yleiseksi seppeleensitojattareksi. Laajat kansajoukot seurasivat tapahtumaa 20. toukokuuta hänen kotinsa, nykyisen valtioneuvoston juhlahuoneiston parvekkeen edustalla, jossa filosofian kandidaatit gratisti Väinö Nuortevan johdolla kosivat neiti Mannerheimia yleiseksi seppeleensitojattareksi. Näin poikettiin säännöistä, joiden mukaan yleisen seppeleensitojattaren tulee olla virkaiältään vanhimman professorin tytär.

Sophy Mannerheim, jolle näinä aikoina lankesi ikään kuin maamme ensimmäinen presidentin puolison tehtävä, hoiti tehtävänsä tyylikkäästi. Hänen isänsä sai pitää puheen seppeleensitojaispäivällisillä ”Smolnassa”. Varsinainen akti pidettiin toukokuun viimeisenä päivänä. Aktia seurasi perinteinen juhlallinen jumalanpalvelus Nikolainkirkossa, jossa riemumaisteri, arkkipiispa Gustaf Johansson saarnasi. Samoissa juhlallisuuksissa promovoitiin maisteriksi mm. valtionhoitajan adjutanttin tuore vaimo Gurli Sevon-Rosenbröijer. Nuoren valtion eliitti koostui pienistä piireistä.

Muistoina tästä promootiosta on mm. *interrexille* osoitettu kunniatohtorin diplomi ja laakeriseppele, jonka Mannerheim itse asetti kodissaan marsalkan sauvojen yhteyteen, oman elämänsä kallisarvoisimpien symbolien joukkoon.

*

I inrikespolitiken stod frågan om regeringsformen i centrum. Parlamentarismens princip var redan inskriven i den moderna lantdagsordningen. Stig Jägerskiöld talar om de svenska lagarnas "fortsatta giltighet" – och om att bara "tronen var vakant". Vissa menade, att den republikanska statsförfattningen kunde fungera med den nuvarande riksföreståndaren som balanserande faktor. Fram till maj verkade projektet svårt att ro i land. Mannerheim var främst tveksam rörande sättet att välja president och vetorätten.

Vielä kesäkuukin alkoi kiivaalla keskustelulla Suomen tulevasta hallitusmuodosta. Valtionhoitajan näkemys valtiosäännöstä käsitti ajatuksen hallitusvallan jakamisesta päämiehelle ja eduskunnalle. Kysymys monarkiasta tai tasavallasta oli vähemmän tärkeä, kuin se, ettei puoluepolitiikka hallitsisi valtiollista elämää. Taustalla oli pelko valtionpäämiehen auktoriteetin häviämisestä ja presidentin poliittisesta itsenäisyydestä. Mannerheim ei ollut yksin näissä näkemyksissään: samoin ajatteli jopa vasemmistoradikaali Georg Schauman, hänen luokkatoverinsa koulusta. Mannerheimin esittämä kritiikki hallitusmuotoehdotusta kohtaan ärsytti mm. maalaisliiton Santeri Alkiota sen oletetun "kuninkaallisuuden" takia.

Eduskunnassa käsitellyssä hallitusmuotoehdotuksessa presidentin asemaa oli heikennetty. Myöskään ajatus kunniamerkkien kategorisesta kiellosta ei tietenkään sopinut Mannerheimille. Valtionpäämiehen täytyi voida osoittaa kansainvälistä kohteliaisuutta.

Loputtomilta tuntuneet debatit väsyttivät reumatismen vaivaamaa Mannerheimia, jolle hallitusmuoto liittyi myös hänen omaan mahdolliseen presidenttiehdokkuuteensa.

Kesäkuussa asia äänestettiin kiireelliseksi käsiteltäväksi. Vasemmisto tähtäsi presidentin vaaliin ja Mannerheimin poistamiseen näyttämöltä. Monilla tahoilla pelättiin perustuslakiprosessin lykkäyksen kärjistävän vasemmiston vaatimuksia.

Aikalaistodistajat raportoivat Gustafin epäröinnistä, mutta eduskunnan oikeus erottaa presidentti ja kunniamerkkikielto saatiin poistettua ehdotuksista.

Kesäkuun 21. eduskunta hyväksyi hallitusmuotoehdotuksen ja asia oli vihdoinkin saatu päätökseen – mikäli valtionhoitaja Mannerheim vielä suostuisi sen allekirjoittamaan. Monet vierailivat hänen luonaan yrityksessä vaikuttaa lykkäyksellä.

Vaikka jännitys säilyi loppuun asti, Kenraali Mannerheim allekirjoitti hallitusmuodon heinäkuussa valtioneuvostossa keisarin muotokuvan edelleen valvoessa taustalla. Pohtiessaan muistelmissaan "tuota lakia, jolle kansanvaltamme rakentuu", Mannerheim toteaa, että sen arvoa ja kelpoisuutta ei voi epäillä. "Se on luonut järjestystä ja tasapainoa, edistänyt levollista ja sopusuhtaista kehitystä rauhan aikana ja osoittanut kestävänsä myös sodan koettelemukset." Edelleen hän kirjoittaa: "Se tosiasia, että presidentillä Suomen hallitusmuodon mukaan on suurempi valta kuin valtion päämiehillä niissä muissa Euroopan maissa, joissa samaan aikaan laadittiin uudet hallitusmuodot, on olennaisesti vaikuttanut tähän onnelliseen asiintilaan."

*

Valtionpäämiehenä Mannerheimillä, kuten muillakin, oli yhtäältä laissa määritellyt oikeudet ja toisaalta itse valittu tyyli, tehtävät ja saatu maine. Mitkä aikaansaannokset siis leimasivat Gustaf Mannerheimin valtionhoitajakautta? Vastaus voisi olla kolme e:tä: **ententesuuntaus, eheytytys ja etabloidut rituaalit**.

Suomi irtaantui kahdeksi vuosikymmeneksi poliittisesta saksalaissuuntauksesta, vaikka saksan kieli ja kulttuuri vielä pitkään dominoivat Suomen orientaatiota.

”Sovintopolitiikan ja kansallisen eheyden tarina on myös ihme”, kiteytti pääministeri Sipilä hiljattain vuoden 1918 jälkeisen ajan. ”Suomalaiset tekivät sen yhdessä” - mutta heille näytti arvovaltaista ja yllättävääkin esimerkkiä Gustaf Mannerheim.

Mannerheimin valtionhoitajuudelle symbolisesti merkittävä kohtaaminen tapahtui Turussa heti hänen maahan saavuttuaan. Uusi valtionhoitaja pyysi itseensä arkkitehtia siunaamaan itsensä tehtävään – tämänkaltaisen rituaalisuus oli perua keisarinajalta – sitoen näin valtion ja kirkon lujemmin yhteen.

Puheet, valtiolliset juhlat, maakuntamatkat ja muut rituaalit olivat juuri tätä itse valittua vallanluomista. Matkat tehtiin selvän kaavan mukaisesti. Univormuun pukeutunut valtionhoitaja piti useita puheita, vastaanottoseremonioiden jälkeen hän kävi kaupungintalolla, kouluissa ja kasarmeilla.

Tietoinen traditionmuodostustyö tapahtui myös valtionpäämiehen protokollan suhteen. Uutena asiana se tuotti muille päänvaivaa, mutta Mannerheimille koreografiat ja johtajan asenteet olivat luonnollisia. Aina siihen saakka, kunnes hän palasi näyttämölle presidentiksi 1944, vastaanotti hän mielellään Entisen Valtionpäämiehen arvolle sopivaa kohtelua...

On myös muotoiltu, että Mannerheim ”sai osakseen heijastusta juuri luhistuneen ”kuningasseikkailun” valtionpäämiehelle varaamasta loistosta”. Johtajuuskäsitys ja esikuvat noudattivat tietysti suurempien valtakuntien mallia, ja Mannerheim uskoi vilpittömästi vahvasti johtajapainotteisen hallitusmuodon tuovan maalle arvovaltaa ja selkärankaa.

*

Lopetan lyhyen tarkasteluni valtionhoitajakaudesta siihen perusideaan, jota olemme Mannerheim-museossa useasti korostaneet. Gustaf Mannerheimin tehtävä Suomessa oli jatkuvan liikkeen säestämä – maahan tulo ja maasta meno, suuri suosio ja sivuun siirtyminen.

Hallitusmuodon hyväksyminen jäi Mannerheimin viimeiseksi virkatehtäväksi ennen viikkoa pidettäviä ensimmäisiä presidentinvaaleja. Presidentin vaaleissa selvää oli häviö – ja entinen valtionhoitaja astuikin jälleen pois julkisuudesta toimiakseen Suomen hyväksi ilman virallista asemaa. Pian tämän jälkeen hän vastaanotti kansalaiskeräyksen, kiitollisuuden osoituksen 300 000 suomalaiselta. Tätä Suurta Kansallisadressia voidaan pitää Mannerheimin humanitäärisen toiminnan alkusysäyksenä.

Voitto kansakunnan muistissa, historiakulttuurissa ja maakuvassa, on kiistatonta. Täällä Nylands Nationin airuet muistuttavat meitä tänään niistä lukuisista kunniajäsenyyksistä, joita hänelle vuodesta 1919 alkoi kertyä kansalaisyhteiskunnan eri tahoilta.

Hallitusmuodon vahvistamistilaisuudessa pidetyssä valtioviisaaksi kehutussa puheessaan Mannerheim valotti näkemystään uudesta perustuslaista: korostaen yhteenkuuluvuuden tunnetta hän toivoi sen jäävän kiintopisteeksi, jolle maan tuleva kehitys rakentuu. Kunnian miehenä Mannerheim – huolimatta erimielisyyksistään sen yksityiskohdissa - sitoutui allekirjoittamaansa lakiin. Tästä vankkumattomasta uskollisuudesta todisti vielä K. A. Fagerholm hänen arkkunsa äärellä 1951. Kenraali Mannerheimilla oli ollut henkilökohtaista vaikutusvaltaa lainvalmistelussa. Hänen toiveensa hallitusmuodossa oli lopulta niin hyvin huomioitu, että se olisi mahdollistanut hänen jäämisensä valtionpäämieheksi.

Tärkein perintö Mannerheimin valtionhoitajakaudelta oli kenties hänen päämäärätietoinen, keisarillisen Venäjän aikana muotoutunut esiintymisensä valtiollisessa julkisuudessa ja hänen uskonsa koko maan johtohahmon luomisen merkitykseen. Suomen valtion päämiehet hänen jälkeensä ovat kaikki jatkaneet tätä perinnettä.